

УДК 330:341.1.338

Марина Сінгаєвська

**ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВИБІРКОВОГО
СПОСТЕРЕЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ**

У статті досліджено вибіркоче спотереження інноваційної діяльності підприємств із застосуванням економіко-статистичного аналізу.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційна активність, економічна діяльність, статистичний аналіз.

В статтє исследовано виборочное наблюдение инновационной деятельности предприятий с использованием экономико-статистического анализа.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационная активность, экономическая деятельность, статистический анализ.

The article examines a sample spoterezhennya innovation activities of enterprises using economic and statistical analysis.

Keywords: innovation, innovation activities, economic activities, statistical analysis.

Постановка проблеми. Країна, яка стимулює інноваційну активність та технологічні зрушення, і приділяє належну увагу своєму інноваційному розвитку, може бути конкурентоспроможною. Все це можливо за умови широкого впровадження та активізації інновацій, які ґрунтуються на максимальному та раціональному використанні виробничо-технічного та наукового потенціалу. Інноваційна діяльність – процес спрямований на втілення результатів наукових досліджень і розробок або інших науково-технічних досягнень у новий або вдосконалений продукт реалізований на ринку.

Одним із можливих варіантів зазначеної проблеми є застосування економіко-статистичного аналізу, результати якого дадуть можливість приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку інноваційної діяльності знаходять своє відображення в багатьох наукових публікаціях. Це пов'язано із підвищенням ролі інноваційної, й технологічним оновленням, а також із пріоритетами, що закладені у стратегії України.

У вітчизняних економічних дослідженнях інноваційної діяльності підприємств відповідно до фахової спеціалізації досліджували такі вчені, як: В.М. Геєць, А.С. Гальчинський, М.М. Єрмошенко, В.І. Пасічник, М.С. Стасишен, М.І. Федулова та ін.

Проте недостатньо дослідженим залишається питання підвищення активізації інноваційного процесу у відповідності до сучасного економічного становища в Україні.

© Сінгаєвська М.П., 2013

Мета статті проаналізувати стан інноваційної діяльності підприємств в контексті вибіркового статистичного спостереження.

Виклад основного матеріалу. Державним комітетом статистики України (Державною службою статистики України) проведено обстеження інноваційної діяльності в економіці України за період 2006-2008 рр. за європейською програмою. Обстеження проведено за міжнародною методологією, основною метою якого є впровадження системи показників, адаптованих до стандартів європейської статистики та отримання статистичних даних, що характеризують інноваційну діяльність. Також мета обстеження передбачала отримання інформації щодо організаційних та маркетингових інновацій, джерел інформації та співпраці з іншими підприємствами в контексті інноваційної діяльності.

За період 2006-2008 рр. статистичним обстеженням інновацій охоплено активні підприємства і організації України за такими видами економічної діяльності, як добувна промисловість, переробна промисловість, виробництво та розподілення електроенергії, газу та води, оптова торгівля, діяльність транспорту та зв'язку, фінансова діяльність у сфері інформатизації.

Державним комітетом статистики України проведено обстеження інноваційної діяльності за європейською програмою в 2009 р. Мета обстеження за міжнародною методологією:

- впровадження системи показників до стандартів європейської статистики;
- отримання якісних статистичних даних про інноваційну діяльність.

За результатами статистичного обстеження частка інноваційних підприємств у 2006–2008 рр., що впроваджували технологічні, маркетингові, організаційні інновації становила 18,0%, у тому числі 11,6% (2,4; 3,3; 5,1; 0,8) займались технологічними інноваціями, з яких 10,8% впроваджували продуктові та технологічні інновації.

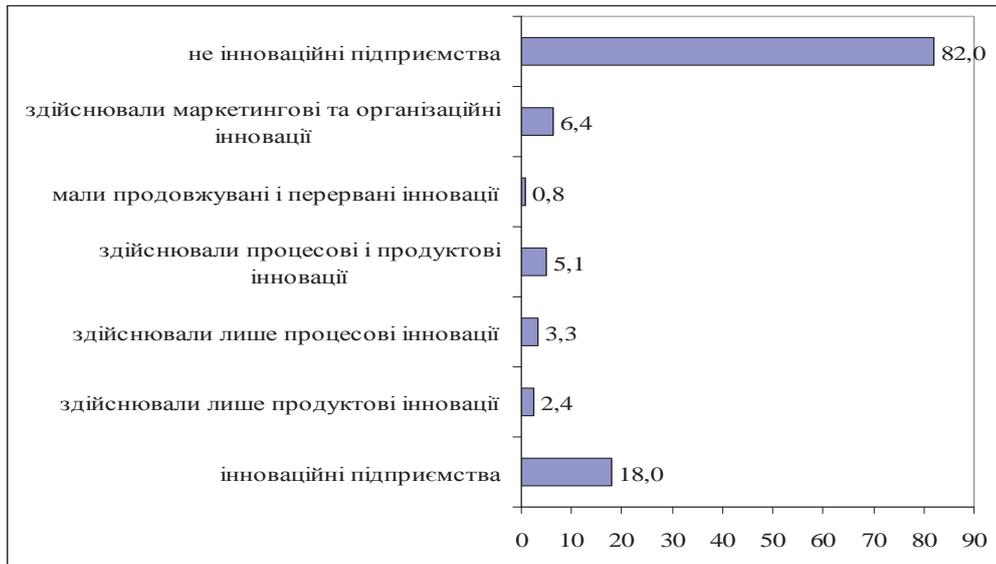
Частка інноваційних підприємств діяльності транспорту та зв'язку, що впроваджували технологічні та інші інновації становила 12,9%, у тому числі 8% (1,1; 3,8; 2,4; 0,7) займались технологічними інноваціями, з яких 7,3% впроваджували продуктові та технологічні інновації (рис. 1-а).

В залежності від виду економічної діяльності, також змінюється і рівень інноваційної активності.

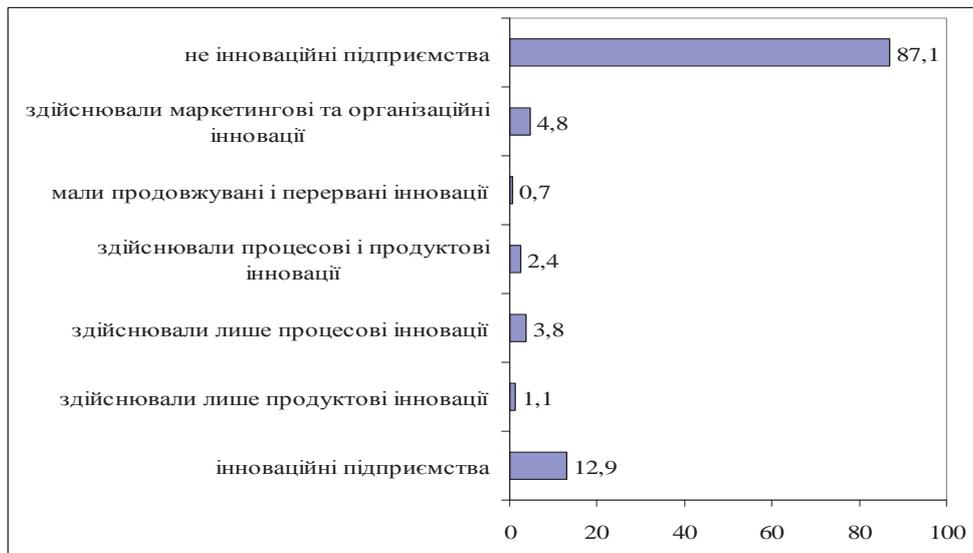
Так, для підприємств транспорту та зв'язку рівень інноваційної активності значно нижчий за середній в Україні (12,9%), тоді як для підприємств промисловості, фінансової діяльності, діяльності у сфері інформатизації вищий за середній і становить відповідно 20,5%, 19,7%, 17,6%.

Між розмірами підприємств і їхнім рівнем інновації слід відзначити прямий зв'язок. Якщо підприємство намагається бути інноваційно активним, йому необхідно мати спеціальний персонал для виконання наукових досліджень та розробок. Але більшість технічних процесів вимагають довгих років досліджень і не приносять прибутку, тому більшість малих і середніх підприємств не тримають спеціальний персонал для виконання наукових досліджень (табл. 1).

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Рис. 1. Розподіл підприємств України за типами інноваційної діяльності (у % до всіх підприємств)

Рис. 1-а. Розподіл підприємств діяльності транспорту та зв'язку за типами інноваційної діяльності (у % до всіх підприємств)

За результатами спостереження рівень інноваційної активності підприємств України дорівнює 18%. Рівень інноваційної активності підприємств становить серед малих підприємств 15%, середніх – 22%, великих – 41%.

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Таблиця 1. Частка інноваційної активності підприємств України за їх розміром протягом 2006-2008 рр.

Розмір підприємств	Загальна кількість обстежених підприємств	Підприємства з інноваційною активністю, одиниць	Частка у % активно інноваційних підприємств
Малі	28151	4184	15,0
Середні	8453	1831	22,0
Великі	2567	1042	41,0
Всього	39171	7057	18,0

Рівень інноваційної активності підприємств України за 2006-2008 рр. та структура підприємств з інноваційною активністю наведено в табл. 2 і на рис. 2.

Таблиця 2. Розподіл і структура підприємств України з інноваційною активністю за 2006-2008 рр.

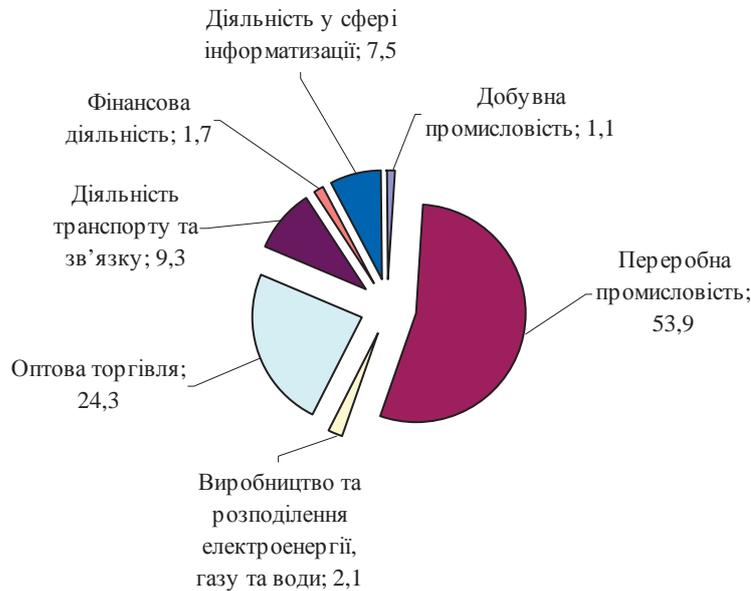
Види економічної діяльності	Підприємства з економічною активністю (одиниць)	Структура, %
Україна	7057	
Промисловість	4035	57,2
Добувна промисловість	80	1,1
Переробна промисловість	3805	53,9
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	150	2,1
Оптова торгівля	1715	24,3
Діяльність транспорту та зв'язку	657	9,3
Фінансова діяльність	123	1,7
Діяльність у сфері інформатизації	527	7,5

Залежно від виду економічної діяльності підприємств змінюється рівень їх інноваційної активності.

Також передбачалось отримання інформації щодо організаційних та маркетингових інновацій. За результатами обстеження частка інноваційних підприємств у 2006-2008 рр. відображена в табл. 3 та на рис. 1.

Таблиця 3. Розподіл і структура підприємств України за типами інноваційної діяльності та за видами економічної діяльності протягом 2006-2008 рр.

Підприємства за видами економічної діяльності	Загальна кількість обстежених підприємств, одиниць	Підприємства з інноваційною активністю, одиниць	З них у % до загальної кількості обстежених підприємств					Не інноваційно активні підприємства
			підприємства з інноваціями	підприємства з процесовими інноваціями	підприємства з продуктовими та процесовими інноваціями	підприємства з продовжуваною або перерваною інноваційною діяльністю	Підприємства тільки з маркетинговими або організаційними інноваціями (не технологічна інновація)	
Україна	39171	7057	936	1284	2014	322	2502	32114
У %		18,0	2,4	3,3	5,1	0,8	6,4	82,0
Промисловість	19688	4035	695	696	1380	19,3	1071	15653
У %		20,5	3,5	3,5	7,0	1,0	5,4	79,5
Добувна промисловість	624	80	2	40	15,0	4	19	544
У %		12,8	0,3	6,4	2,4	0,6	3	87,2
Переробна промисловість	17667	3805	678	574	1350	1761	1027	13862
У %		21,5	3,8	3,2	7,6	1,0	5,8	78,5
Діяльність транспорту та зв'язку	5104	657	55	195	122	38	247	4447
У %		12,9	1,1	3,8	2,4	0,7	4,8	87,1
Фінансова діяльність	625	123	20	18	35	8	42	502
У %		19,7	3,2	2,9	5,6	1,3	6,7	80,3
Діяльність у сфері інформатизації, інжинірингу, геології та геодезії, технічні випробування та дослідження	2990	527	63	108	245	22	90	2463
У %		17,6	2,1	3,5	8,2	0,7	3,0	82,4

Рис.2. Структура підприємств України з інноваційною активністю за 2006-2008 рр., %

Аналіз даних розподілу підприємств з інноваційною активністю свідчить про те, що майже 53,9% підприємств переробної промисловості інноваційно активні, що на першому місці освоєння нової продукції, придбання машин, обладнання. На другому місці – освоєння нових прогресивних технологічних процесів (оптова торгівля 24,3%), на виконання внутрішніх науково-дослідних робіт (9,3% – діяльність транспорту і зв'язку).

Творчою роботою називається робота, яка здійснюється у внутрішньому середовищі підприємства для створення ним основних знань і їх використання для розробки нових (або удосконалених) продуктів, процесів і здійснення інноваційних цілей, а саме основні з них стосуються розширення номенклатури продукції, зміни застарілої продукції, процесів, покращення умов праці.

При розробці та впровадженні інноваційних продуктів та процесів (табл.4) найбільш важливі цілі відображають причини, за якими підприємства здійснювали інноваційну діяльність, а саме впроваджували технологічні інновації. Перш за все, один з основних напрямів інноваційної діяльності стосується розширення номенклатури товарів і послуг (40,4%), виходу на нові ринки (35,4%), збільшення ринкової частки підприємств (28,1%), заміни застарілої продукції (28,6%). Зменшити обсяг трудозатрат в розрахунку на одиницю продукції мали на меті 23,6% підприємств. Обіцяли покращити умови праці, рівень безпеки (21,3%).

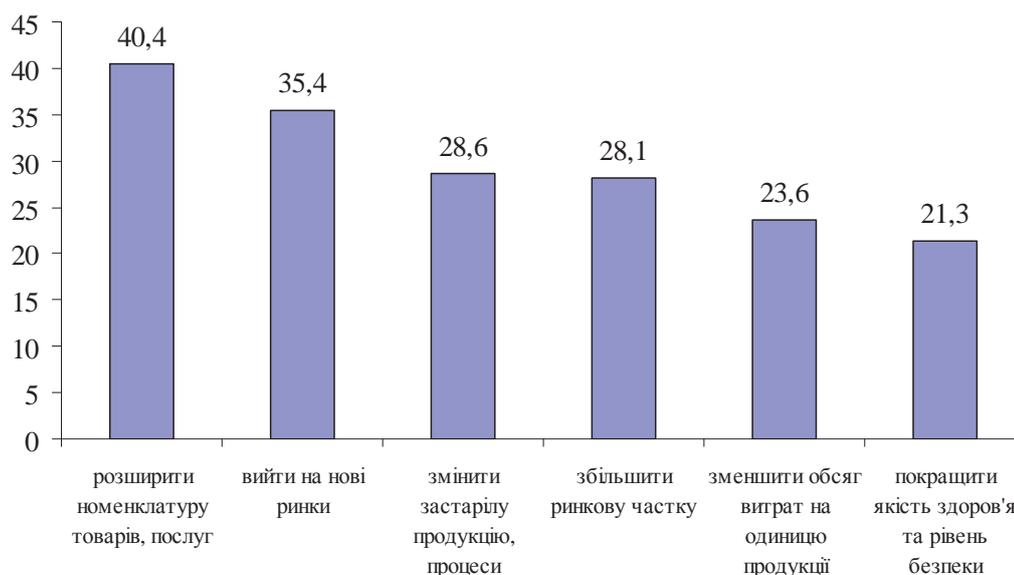
З огляду на види економічної діяльності у 2006-2008 рр. підприємства діяльності транспорту та зв'язку інноваційне розширення номенклатури товарів, послуг реалізували (31,2%) підприємств. Вийти на нові ринки та збільшити ринкову частку реалізують відповідно (30,0% і 25,9%) підприємств. Майже 19,8% підприємств поста-

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

вили завдання зменшити обсяг затрат праці, а також полегшити якість здоров'я та рівень безпеки (24,6%).

Таблиця 4. Розподіл підприємств з технологічними інноваціями за найбільш важливими інноваційними шляхами при розробці та впровадженні інноваційної продукції та процесів протягом 2006-2008 рр. (у % до загальної кількості підприємств з технологічними інноваціями)

Інноваційні цілі при розробці та впровадженні інноваційної продукції або процесів	Україна	Діяльність транспорту та зв'язку
Розширити номенклатуру товарів, послуг	40,4	31,2
Вийти на нові ринки	35,4	30,0
Збільшити ринкову частку	28,1	25,9
Змінити застарілу продукцію, процеси	28,6	28,3
Зменшити обсяг затрат на працю, на одиницю продукції	23,6	19,8
Поліпшити якість здоров'я та рівень безпеки	21,3	24,6

Рис.4. Розподіл підприємств України з технологічною інновацією за найбільш важливими інноваційними цілями при розробці та впровадженні інноваційної продукції або процесів протягом 2006-2008 рр., %

У 2008 р. частка реалізованої інноваційними підприємствами інноваційної продукції новою для ринку або новою для підприємства (табл. 5).

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Таблиця 5. Розподіл реалізованої інноваційної продукції підприємствами за технологічними інноваціями за рівнем новизни та за видами економічної діяльності України за 2008 р. (у % до загального обсягу реалізованої продукції)

Види економічної діяльності України	Частка реалізованих товарів та послуг, які були новими для ринку	Частка реалізованих товарів та послуг, які були новими для підприємства	Частка реалізованих товарів та послуг, які були лише поверхнево модернізовано
Україна	9,5	18,3	72,2
Промисловість	8,8	15,5	75,7
Діяльність транспорту та зв'язку	18,8	25,8	55,4
Фінансова діяльність	7,4	9,5	83,1
Сфера інформатизації	14,7	62,8	22,5
<i>Підприємства</i>			
малі	12,0	35,5	52,5
середні	9,4	27,2	63,4
великі	9,5	17,1	73,4

З огляду на види економічної діяльності частка нових реалізованих товарів та послуг для ринку становить для підприємств України 9,5%, промисловості 8,8%, діяльності транспорту і зв'язку 18,8%, фінансова діяльність 7,4%, діяльність у сфері інформатизації 14,7%.

Значно більшою часткою нереалізованих товарів та послуг, які були новими для підприємства становить для України 18,3%, промисловості 15,5%, діяльності транспорту та зв'язку 25,8%, фінансова діяльність 9,5%, діяльність сфери інформатизації 62,8%.

Рівень новизни реалізованої інноваційної продукції змінюється в залежності від розміру підприємств. Так, частка нових реалізованих товарів та послуг для ринку становить: Україна малі 12%, середні 9,4%, великі – 9,5%. Частка реалізованих товарів та послуг, нових для підприємств: Україна – малі 35,5%, середні 27,2%, великі 17,1%.

Реалії сучасного життя вимагають постійного проведення підприємств технологічних інновацій за напрямками інноваційної діяльності (табл. 6 і рис. 6).

Здійснення інновацій підприємств може приймати різні форми. Один з основних напрямів інноваційної діяльності підприємств України полягає, перш за все, у придбанні машин, обладнання та програмного забезпечення, що повідомили (79,2% – Україна, 82,7% – діяльність транспорту і зв'язку).

Виконання внутрішніх НДР є творчою роботою, яка здійснюється всередині підприємств для створення ними основних знань і їх використання для розробки нових або значного удосконалення процесів, продуктів (27,3% та 12,7%).

ІНШІ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Таблиця 6. Структура підприємств з технологічними інноваціями протягом 2006-2008 рр. за напрямками інноваційної діяльності та за видами економічної діяльності (у % до загальної кількості підприємств з технологічними інноваціями)

Напрями інноваційної діяльності	Види економічної діяльності, %	
	Україна	Діяльність транспорту та зв'язку
Внутрішні НДР	27,3	12,7
Зовнішні НДР	14,6	14,1
Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	79,2	82,7
Придбання зовнішніх знань	19,8	20,5
Навчальна підготовка для інноваційної діяльності	34,5	32,0
Ринкове запровадження інновацій	23,9	16,3
Інше	26,5	27,3

Вагома частка підприємств проводили навчання та підготовку персоналу до розроблених чи впровадження ними нових або удосконалених процесів, продуктів (34,5% та 32,0%).

Частка підприємств здійснювали ринкове запровадження інноваційних продуктів та послуг, проведення рекламної компанії тощо (23,9% та 16,3%).

Рис. 6. Розподіл підприємств з технологічними інноваціями України за напрямками інноваційної діяльності, %

Функції маркетингових та організаційних інновацій – це сукупність видів маркетингових досліджень з метою збільшення обсягу продажу, а також впровадження нового організаційного методу в діяльності підприємства (табл. 7).

Таблиця 7. Підприємства, що впроваджували організаційні та маркетингові інновації протягом 2006-2008 рр. за видами економічної діяльності

Інновації	Україна		Діяльність транспорту та зв'язку	
	одиниць	структури %	одиниць	структури %
Всього	5145	100	464	100
Організації із технологічною інновацією, в тому числі:	2643	51,4	217	46,8
• впроваджували тільки організаційні інновації	560	10,9	82	17,7
• впроваджували тільки маркетингові інновації	757	14,7	39	8,4
• впроваджували організаційні та маркетингові інновації	1327	25,8	96	20,7
Організації без технологічної інновації	2502	48,6	247	53,2

Майже половина інноваційних підприємств та організацій (табл. 7) повідомили про впровадження технологічних інновацій, діяльність яких пов'язана із розробкою та впровадженням технологічно нових, так і значно технологічно удосконалених процесів, продуктів (Україна 51,4%, діяльність транспорту та зв'язку – 46,8%).

Серед чинників, що характеризують впровадження інновацій є: організаційні інновації, тобто організації робочих місць, нових організаційних методів в діяльності підприємств, а також зовнішніх зв'язків (10,9% і 17,7%). Дещо менша частка підприємств діяльності транспорту і зв'язку здійснювала тільки маркетингові інновації, які впроваджували новий метод продажу, включаючи зміни в дизайні або упаковці продукції, використання нових ринків і завоювання нових позицій на ринку та мати збільшення обсягу продажу.

До загальної суми витрат на інновації віднесено витрати, які здійснювали підприємства (організації) на впровадження інновацій, як нових, так і нових для ринку, а також витрати на внутрішні науково-дослідні роботи, придбання машин, обладнання, програмного забезпечення (табл. 8, рис. 8).

У 2008 р. загальний обсяг на виконання інноваційних витрат склав 15,5 млрд грн. Основним напрямом інноваційної діяльності підприємств та організацій України є придбання машин, обладнання (74,4%).

Дані по розподілу інноваційних витрат за видами витрат свідчить про те, що майже три четверті коштів підприємства витратили на придбання машин, обладнання і програмного забезпечення. Досить значна частка витрат (11,7%) на придбання внутрішніх знань і (10,3%) на використання внутрішніх досліджень.

Таблиця 8. Розподіл і структура обсягу витрат на інновації за видами витрат та за видами економічної діяльності за 2008 р.

Види витрат	Україна		Діяльність транспорту та зв'язку
	млрд грн.	структура, %	структура, %
Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	11,5	74,4	64,0
Придбання зовнішніх знань	1,8	11,7	34,3
Виконання внутрішніх досліджень	1,6	10,3	0,9
Укладання договорів про виконання НДР	0,55	3,6	0,8
Всього	15,45	100,0	100

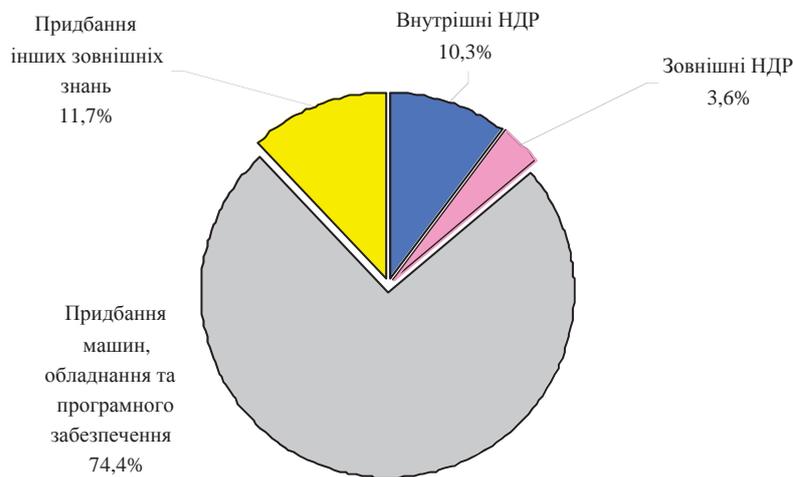

Рис. 8. Розподіл і структура обсягу витрат на інновації за видами витрат

Результати спостереження свідчать, що для підприємств транспорту і зв'язку один з основних напрямів інноваційної діяльності у придбанні машин, обладнання та програмного забезпечення 64%. Біля 34,3% затрат на придбання зовнішніх знань, включає придбання, або ліцензування патентів та інших типів знань.

Висновки. На підставі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Однією з передумов стабільного економічного розвитку країни є формування та підтримка сприятливого інноваційного іміджу.

2. В сучасних умовах формування національних напрямів інноваційної діяльності стало головним чинником для забезпечення стійкого економічного розвитку та підвищення рівня життя населення.

3. Першочерговим завданням є корекція нормативно-правового поля для прийняття важливості інноваційного розвитку та створення необхідних умов для цього.

4. Розподіл і структура підприємств України за рівнем їх інноваційної активності здійснюється в залежності від виду економічної діяльності.

5. Виникає соціальне пояснення чинників, які впливають на інноваційні процеси, а саме поліпшити якість здоров'я та рівень безпеки робітників.

6. Підтверджені переваги чинників, що характеризують впровадження організаційних інновацій, тобто організації робочих місць, а також зовнішніх зв'язків.

7. Проблемними питаннями є слабка зацікавленість українських бізнес-структур у впровадженні інновацій, наукових досліджень і розробок, фінансуванні підвищення кваліфікації виробничого (операційного) персоналу.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Антонюк Л.Л.* Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: Монографія / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – К.: КНЕУ, 2003. – 394с.
2. *Гець В.* Інноваційно-інвестиційний шлях розвитку – модернізаційний проект розвитку економіки і суспільства ХХ ст. / В. Гець // Банківська справа. – 2008. – Т.1. – №3. – С. 64-72.
3. *Жук М.В.* Прередумови формування національної системи прискореного розвитку економіки / М.В. Жук // Актуальні проблеми економіки. – №7(85) – 2008. – С.30-36.
4. *Льчик В.П.* Сучасний стан та перспективи розвитку інвестиційної діяльності в Україні / В.П. Льчук, Є.В. Талавіра // Вісник Чернігівського держ. технолог. універ.: Серія «Економіка», 2008. – №32. – С. 41-51.
5. *Ліголенко Л.* Оцінка інноваційної економіки України в міжнародних рейтингах / Л. Ліголенко // Вісник КНЕУ. – 2012. – № 3(83). – С. 5-22.
6. *Наукова та інноваційна діяльність в Україні.* Статистичний збірник. – К.: Державний комітет статистики в Україні. – 2009.
7. *Наукова та інноваційна діяльність в Україні.* Статистичний збірник. – К.: Державний комітет статистики в Україні. – 2010.
8. *Організаційно-економічні аспекти інноваційного оновлення національного господарства: наук. монографія* / [М.М. Єрмошенко, С.А. Єрохін, В.М. Шандра, О.І. Гуменюк та ін.]: за наук. ред. д.е.н., проф. М.М. Єрмошеніна і д.е.н. С.А. Єрохіна. – К.: НАУ, 2008. – 216 с.
9. *Федулова Л.В.* Теоретичні положення з визначення категорій «інноваційний процес» і «інноваційна діяльність»/Л.В. Федулова //Проблеми науки. – № 8. – С. 2-7.
10. *Федулова Л.І.* Інноваційна політика / Л.І. Федулова, А.А. Мазараки, Г.О. Андрощук. – К.: Київ. нац. тор.-екон. універ., 2012. – 604 с.
11. *Чорний А.В.* Державне управління інноваційним відтворенням інтелектуальних ресурсів / А.В. Чорний // Актуальні проблеми економіки. – №12(114). – 2010. – С. 82-90.